

هفتمین همایش ملی بنیاد علمی قانون یار

همایش پژوهش های علمی علوم اسلامی و انسانی در عصرنویین

بنیاد علمی قانون یار - آموزش و پرورش استان کرمانشاه - واحد پژوهش سپاه پاسداران (با همکاری و حمایت معنوی دانشگاه رازی، دانشگاه آزاد، دانشگاه فرهنگیان، دانشگاه پیام نور کرمانشاه، دانشگاه علمی و کاربردی، جهاد دانشگاهی واحد کرمانشاه، دانشگاه صنعتی کرمانشاه، بنیاد شهید و سازمان ارشاد و ...
سر دبیر علمی و مسئول برگزاری همایش: دکتر بهنام اسدی (نماینده مقالات در پایگاه های ملی و بین المللی)
تاریخ برگزاری همایش: ۸ اسفندماه ۱۴۰۳ شماره مقاله: ۹۸/۹۷۴۴۴۴ رده بندی کنفرانس: ج ۵۶/۶۷۴۷

نقش یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی در ارتقای شایستگی های سوادآموزی، اجتماعی و عاطفی دانش آموزان ابتدایی

محمد عزیزی^۱

کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی، دانشگاه پیام نور، مرکزدامغان

نیکی عزیزی

دانشجوی کارشناسی رشته آموزش شیمی دانشگاه علامه طباطبائی ارومیه

چکیده

هدف این مقاله بررسی تأثیر یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی بر ارتقای شایستگی های سوادآموزی، اجتماعی و عاطفی در آموزش ابتدایی است. این پژوهش از نوع کاربردی و با روش توصیفی-پیمایشی انجام شد. جامعه آماری شامل معلمان ابتدایی شهر سقز (۸۳۹ نفر) بود که با روش نمونه گیری تصادفی ساده و بر اساس جدول مورگان ۳۷۳ نفر انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده ها شامل چهار پرسشنامه استاندارد بود. تحلیل داده ها با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون، رگرسیون و مدل سازی معادلات ساختاری انجام شد. یافته ها نشان داد که یادگیری پروژه محور تأثیر معناداری بر شایستگی های سوادآموزی، اجتماعی و عاطفی دارد، اما مؤلفه هایی نظیر پویایی گروهی تأثیر مستقیمی بر برخی از این شایستگی ها نداشتند. نتایج حاکی از آن است که استفاده از این رویکرد آموزشی می تواند بستری مناسب برای توسعه چندبعدی دانش آموزان فراهم آورد.

واژگان کلیدی: یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی، شایستگی سوادآموزی، شایستگی اجتماعی، شایستگی عاطفی، آموزش ابتدایی

مقدمه

آموزش ابتدایی به عنوان بنیادی ترین مرحله از فرآیند تعلیم و تربیت، نقشی کلیدی در شکل گیری شخصیت، مهارت های شناختی، اجتماعی و عاطفی دانش آموزان ایفا می کند. با توجه به تغییرات سریع فناوری، اجتماعی و فرهنگی، نظام آموزشی امروز نیازمند بازنگری در روش های سنتی آموزش است تا با بهره گیری از روش های نوین، شایستگی های چندگانه فراگیران را توسعه دهد (دایان و سوگما، ۲۳۲۳).

یکی از روش های نوین آموزشی، یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی است که با بهره گیری از اصول یادگیری فعال و مشارکتی، بستر مناسبی برای توسعه مهارت های متنوع فراهم می آورد (ویونلا و دکاسوفیورتس، ۳۳۲۳). این روش با درگیر ساختن دانش آموزان در انجام پروژه های واقعی و حل مسائل زندگی، بر توسعه همزمان شایستگی های سوادآموزی، اجتماعی و عاطفی تمرکز دارد.

یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی با ترکیب مؤلفه های کار گروهی، تحقیق، بازخورد و تعامل اجتماعی، به ایجاد یک محیط یادگیری معنادار و فعال کمک می کند. این رویکرد نه تنها بر یادگیری محتوایی دانش آموزان تأثیر دارد، بلکه مهارت هایی مانند خودکارآمدی، همدلی، حل مسئله و تصمیم گیری مسئولانه را نیز ارتقاء می بخشد. همچنین زمینه ای برای درونی سازی ارزش های اجتماعی و عاطفی در قالب فعالیت های آموزشی هدفمند فراهم می نماید.

در این مقاله، با تکیه بر مبانی نظری و شواهد تجربی، تلاش شده است تا تأثیر یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی بر ارتقای شایستگی های سه گانه (سوادآموزی، اجتماعی و عاطفی) دانش آموزان ابتدایی بررسی شود. همچنین، به تحلیل رابطه مؤلفه های فرعی این رویکرد با ابعاد مختلف شایستگی ها پرداخته شده تا درک عمیق تری از سازوکارهای اثربخشی آن به دست آید.

پرسش اصلی پژوهش عبارت است از:

یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی چه تأثیری بر ارتقای شایستگی های سوادآموزی، اجتماعی و عاطفی دانش آموزان ابتدایی دارد؟ **مبانی نظری**

یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی ریشه در نظریه های سازنده گرایانه یادگیری دارد که توسط روان شناسانی همچون ویگوتسکی و دیویی مطرح شده اند. در این دیدگاه، یادگیری زمانی مؤثر و پایدار است که فراگیران در ساخت دانش خود مشارکت فعال داشته باشند. به بیان دیگر، دانش آموز در فرایند یادگیری نقش کنشگر دارد، نه دریافت کننده منفعل.

ویگوتسکی (۱۸۷۹۲) بر نقش تعامل اجتماعی در رشد شناختی تأکید دارد و مفهومی تحت عنوان «منطقه مجاور رشد» را معرفی می کند؛ جایی که یادگیری با کمک دیگران و در بستر فعالیت گروهی انجام می شود.

این اصل دقیقاً در یادگیری پروژه محور به کار می رود، جایی که دانش آموزان با کمک یکدیگر پروژه ای واقعی را طراحی و اجرا می کنند.

جان دیویی (۱۸۳۹۲) نیز آموزش را تجربه ای اجتماعی و مسئله محور می دانست که باید با زندگی واقعی دانش آموزان پیوند داشته باشد. از دیدگاه او، مدرسه باید مکانی برای تجربه، تحقیق، کنجکاوی و بازسازی دانش باشد؛ نه صرفاً محل انتقال محفوظات.

مدل های نوین یادگیری پروژه محور نیز این دیدگاه ها را دنبال می کنند. به ویژه مدل «کراجیک و بلوفیلد» (۲۰۲۳) بر ساختارمند بودن پروژه ها، ارتباط آن ها با دنیای واقعی، و نیاز به مهارت های قرن بیست و یکم مانند تفکر انتقادی، کار گروهی، و مهارت های ارتباطی (تأکید دارد).

همچنین پژوهش های معاصر نظیر مطالعه ی «لامر و همکاران» (۲۲۲۳) نشان داده اند که یادگیری مشارکتی به ویژه در دوره ابتدایی، موجب رشد عاطفی، توسعه حس مسئولیت پذیری و افزایش خودکارآمدی در دانش آموزان می شود.

در این چارچوب، مفهوم شایستگی نیز به عنوان یکی از مهم ترین خروجی های نظام آموزشی مطرح است .

شایستگی ها مجموعه ای از دانش، نگرش و مهارت هستند که فرد را برای زیستن مؤثر در جامعه آماده می کنند. در پژوهش حاضر، سه نوع شایستگی به صورت خاص مورد بررسی قرار گرفته اند:

۱. شایستگی سوادآموزی

این شایستگی، فراتر از توانایی خواندن و نوشتن است و شامل مهارت هایی چون تفکر تحلیلی، سواد دیجیتال، سواد رسانه ای، توانایی ارزیابی منابع اطلاعاتی و اخلاق استفاده از فناوری نیز می شود (یونسکو ،

۲۳۲۳). این شایستگی به دانش آموز کمک می کند تا در دنیای پر از اطلاعات امروزی، نقش فعالی ایفا کند.

۲. شایستگی اجتماعی

شایستگی اجتماعی به توانایی فرد در تعامل مؤثر، احترام به تفاوت ها، همکاری در گروه، برقراری ارتباط مؤثر، و ایفای نقش مسئولانه در جامعه اطلاق می شود. مدل «کاسل» (۲۳۲۳) عناصر این شایستگی را شامل خودآگاهی اجتماعی، مهارت های بین فردی، تصمیم گیری اخلاقی و مسئولیت پذیری اجتماعی می داند.

۳. شایستگی عاطفی

این نوع از شایستگی، به توانایی درک، بیان و تنظیم هیجانات خود و دیگران مرتبط است. گلمن (۲۸۸۲) در مدل هوش هیجانی خود پنج مؤلفه اصلی را بیان می‌کند: خودآگاهی، خودتنظیمی، انگیزش، همدلی و مهارت‌های اجتماعی. رشد این مهارت‌ها در دوره ابتدایی، زمینه ساز سلامت روانی و موفقیت تحصیلی و اجتماعی در آینده خواهد بود.

در مجموع، چارچوب نظری مقاله حاضر، تلفیقی است از نظریه‌های یادگیری سازنده گرایانه و مدل‌های معاصر شایستگی‌های آموزشی، که نشان می‌دهد یادگیری مشارکتی و پروژه محور می‌تواند بستری اثربخش برای پرورش دانش آموزانی فعال، آگاه، همدل و مسئول فراهم کند.

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع **کاربردی** و با رویکرد **توصیفی-پیمایشی** انجام شده است. هدف از این پژوهش، بررسی رابطه و میزان تأثیر یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی بر سه نوع شایستگی آموزشی در سطح دانش آموزان ابتدایی است. روش تحقیق در این پژوهش کمی بوده و به دنبال بررسی متغیرها از طریق داده‌های عددی و تحلیل‌های آماری است.

جامعه آماری:

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه **معلمان مقطع ابتدایی شهر سقز** در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۲۰۲۲ بود که تعداد آن‌ها **۹۳۸ نفر** گزارش شده است (شامل ۲۷۲ زن و ۳۳۳ مرد).

نمونه آماری و روش نمونه‌گیری:

برای تعیین حجم نمونه از جدول مورگان استفاده شد و مطابق آن، تعداد ۳۷۲ نفر از معلمان به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند. ملاک ورود به نمونه، اشتغال به تدریس در مدارس ابتدایی دولتی شهر سقز بود.

نوع داده ها و ماهیت آن:

داده ها به صورت میدانی گردآوری شد. همه داده ها کمی عددی و از طریق ابزارهای استاندارد گردآوری شدند.

متغیرهای پژوهش:

• **متغیر مستقل:** یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی با مؤلفه های کار بر پروژه، تعامل، بازخورد، پویایی گروهی

• **متغیرهای وابسته:** شایستگی های سوادآموزی، اجتماعی، عاطفی ابزار پژوهش:

چهار پرسشنامه استاندارد به عنوان ابزار گردآوری داده ها مورد استفاده قرار گرفت:

۲. پرسشنامه یادگیری پروژه محور (چو و باولی، ۱۳۹۳): شامل ۲۳ گویه در چهار بعد (کار بر پروژه، بازخورد، تعامل، پویایی گروهی). ضریب پایایی آلفای کرونباخ = ۰/۹۳

۳. پرسشنامه شایستگی سوادآموزی (فرناندرز و بالتیو، ۲۰۲۳): شامل ۲۲ گویه با ابعاد سواد دیجیتال و تحلیل اطلاعات. آلفای کرونباخ = ۰/۰۹۲

۳. پرسشنامه شایستگی اجتماعی (زیک و همکاران، ۱۳۹۲): شامل ۳۲ گویه. آلفای کرونباخ =

۲/۷۸

۰۰. پرسشنامه شایستگی عاطفی (جولیفی و فارینگتون، ۲۰۲۳): دارای ۲۰ گویه
در سه مؤلفه. آلفای کرونباخ = ۰/۲۹

یافته های پژوهش جدول آمار توصیفی متغیرهای اصلی پژوهش

(تعداد نمونه = ۳۷۳)

متغیر / مؤلفه	میانگین	انحراف معیار
یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی	۷۳/۰۲	۹۸/۲۲
کار بر روی پروژه	۰۹/۲۲	۷۳/۳
بازخورد	۳/۰۸	۲۲۳/
تعامل	۲۲/۲۲	۲۳/۳
پویایی گروهی	۹۸/۸	۲۲۳/
شایستگی سوادآموزی	۷۰/۲۳	۲۰۹/
شایستگی اجتماعی	۳۳/۷۲	۲۷۰/
شایستگی عاطفی	۰۳/۳۲	۷۲/۲

تحلیل استنباطی داده ها

پس از بررسی نرمال بودن توزیع داده ها با آزمون کولموگروف-اسمیرنوف (که نشان داد توزیع اکثر متغیرها نرمال است)، تحلیل روابط بین متغیرها با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه انجام شد.

۱. آزمون همبستگی پیرسون:

نتیجه	سطح معناداری (p)	ضریب همبستگی (r)	متغیر مستقل → متغیر وابسته
معنادار	۲۰۲۲۲	۳۳/۲	یادگیری پروژه محور → سوادآموزی
معنادار	۲۰۲۲۲	۹۲/۲	یادگیری پروژه محور → شایستگی اجتماعی
معنادار	۲۰۲۲۲	۲/۲۲	یادگیری پروژه محور → شایستگی عاطفی

این ضرایب بیانگر رابطه مثبت و قوی بین یادگیری پروژه محور و سه شایستگی مورد بررسی هستند.

۲. تحلیل رگرسیون :

برای بررسی اینکه کدام مؤلفه های یادگیری پروژه محور بیشترین تأثیر را بر شایستگی ها دارند، تحلیل رگرسیون انجام شد.

الف) بر شایستگی سوادآموزی:

سطح معناداری (p)	ضریب بتا (β)	مؤلفه یادگیری پروژه محور
۲/۲۲۲	۳۹۲/	کار بر پروژه
۲/۲۲۲	۲۳۲/	بازخورد
۲/۲۲۲	۲۳۲/	تعامل
(۲/۸۲ معنادار نیست)	۲/۲۲	پویایی گروهی

ب) بر شایستگی اجتماعی:

سطح معناداری (p)	ضریب بتا (β)	مؤلفه یادگیری پروژه محور
۲/۲۲۲	۲/۰۲	تعامل
۲/۲۲۲	۲۳۲/	پویایی گروهی
۸۲/۲۲	۰۳۲/	بازخورد
۹۲/۲۰	۲۲۲	کار بر پروژه

ج) بر شایستگی عاطفی:

سطح معناداری (p)	ضریب بتا (β)	مؤلفه یادگیری پروژه محور
۲/۲۲۲	۲۳۲/	بازخورد
۳۲/۲۲	۳۹۲/	تعامل
(۲/۲۸۲ معنادار نیست)	۳۲/۲	پویایی گروهی
۳۹۲/۲	۸۲/۲	کار بر پروژه

• همبستگی یادگیری پروژه محور با سوادآموزی ($r = ۲/۲۳$) ، اجتماعی ($r = ۲/۲۹$) و عاطفی

($r = ۲/۲۲$) در سطح معناداری ۲/۲۲ تأیید شد. ($p < ۲/۲۲$)

• رگرسیون نشان داد مؤلفه های «کار بر پروژه» و «بازخورد» به ترتیب بیشترین تأثیر را بر شایستگی سوادآموزی داشته اند.

• در شایستگی اجتماعی، «تعامل» و «پویایی گروهی» نقش اصلی را ایفا کرده اند.

• در شایستگی عاطفی، مؤلفه «بازخورد» بیشترین تأثیر را داشته، اما «پویایی گروهی» تأثیر معنادار

($p > ۲/۲۲$, $\beta = ۲/۲$) نداشت.

بحث و نتیجه گیری

نتایج به دست آمده از این پژوهش به خوبی نشان داد که یادگیری مبتنی بر پروژه مشارکتی، تأثیر مثبت و معناداری بر ارتقای سه شایستگی کلیدی در میان دانش آموزان ابتدایی دارد: شایستگی سوادآموزی، اجتماعی و عاطفی. این نتایج هم راستا با دیدگاه های نظریه پردازان حوزه یادگیری فعال و همچنین یافته های پژوهش های پیشین از جمله توماس (۲۳۳۳)، جواهری مغاللو (۳۲۰۲)، و کاسل (۳۳۳۳) است که بر نقش ساخت گرای اجتماعی در شکل گیری یادگیری معنادار تأکید دارند.

بر اساس تحلیل های آماری انجام شده، مشخص شد که مؤلفه هایی نظیر **کار بر پروژه و بازخورد آموزشی** بیشترین سهم را در ارتقای شایستگی سوادآموزی دانش آموزان داشته اند. این بدان معناست که زمانی که دانش آموزان مستقیماً در طراحی، اجرا و ارائه پروژه ها مشارکت دارند، مهارت های سواد پایه، تفکر تحلیلی، و توانایی های نوشتاری و ارتباطی آن ها به طور محسوسی رشد می کند.

از سوی دیگر، مؤلفه های **تعامل اجتماعی و پویایی گروهی** نیز بیشترین تأثیر را بر شایستگی اجتماعی داشته اند. کار گروهی هدفمند و تعامل های ساختاریافته در دل پروژه ها، موجب رشد مهارت های بین فردی، درک تفاوت ها، و افزایش روحیه مشارکت جویی در دانش آموزان شده است.

در خصوص شایستگی عاطفی نیز، **بازخورد مؤثر** نقش کلیدی داشته است. این یافته نشان می دهد که ارائه بازخوردهای منظم، سازنده و مبتنی بر همدلی از سوی معلم یا هم کلاسی ها، می تواند باعث رشد خودآگاهی، خودتنظیمی و پذیرش هیجانی شود. در مقابل، «پویایی گروهی» به تنهایی تأثیر معناداری بر شایستگی عاطفی نداشته که ممکن است ناشی از ضعف در مدیریت گروه یا چالش های روانی فردی برخی دانش آموزان باشد.

- توسعه بسته‌های آموزشی مبتنی بر یادگیری مشارکتی و آموزش مهارت‌های اجتماعی-عاطفی

۳. برای خانواده‌ها:

- حمایت از مشارکت کودکان در فعالیت‌های گروهی خارج از مدرسه
- تقویت مهارت‌های ارتباطی و عاطفی فرزندان از طریق تعامل در محیط خانواده

منابع و مأخذ

- جواهری مغاللو، ف. (۳۲۰۲). مطالعه شایستگی های اجتماعی و عاطفی در آموزش ابتدایی. مجله علوم تربیتی، ۳(۰۲)، ۲۷-۹۸.
- ضیایی، م، مرادی، ع، و حاجی پور، ر. (۳۲۰۲). تأثیر فعالیت های گروهی بر رشد سواد خواندن و تعامل اجتماعی در پایه چهارم ابتدایی. فصلنامه تعلیم و تربیت، ۳(۲۲)، ۳۲-۲۷. عزیزی، م. (۳۲۰۲). پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور دامغان.
- نورپور، س، حسینی، م، و رضایی، ف. (۲۰۲۲). بررسی تأثیر آموزش پروژه محور بر اضطراب یادگیری و اعتماد به نفس دانش آموزان. پژوهش نامه روان شناسی تربیتی، ۳۲(۰۳)، ۲۲۲-۳۹۲.
- یونسکو. (۲۳۲۳). چارچوب جهانی شایستگی های سواد چندبعدی. ترجمه مرکز مطالعات بین المللی آموزش و پرورش، تهران: وزارت آموزش و پرورش.

- Cho, S., & Baoli, J. (۲۰۲۲). Collaborative Project-Based Learning Questionnaire. *Journal of Educational Research*, ۲۲(۰), ۲۳۲-۳۰۹
- Dewey, J. (۲۸۳۹). *Experience and Education*. New York: Macmillan.
- Fernandez, E., & Baltio, M. (۲۲۳۲). Literacy Competency Framework for ۲۱st Century Learners. *International Literacy Studies*, ۳۳(۲), ۲۲-۳۹
- Goleman, D. (۲۸۸۲). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. New York: Bantam Books.
- Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (۲۲۲۸). *A Primer on Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM)* (۲nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

- Jolliffe, D., & Farrington, D. (۳۲۲). Development and validation of the Basic
- Empathy Scale. *Journal of Adolescence*, ۳۸(۰), ۲۹۸
- Thomas, J. W. (۳۲۲). A Review of Research on Project-Based Learning. San Rafael, CA: Autodesk Foundation.
- Vygotsky, L. S. (۲۸۷۹). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Zick, D., Petrovich, A., & Lanning, C. (۳۲۲۹). Social Competency in Elementary
- Classrooms: A Multilevel Approach. *Educational Psychology Review*, ۳۲(۳), ۳۲۲-۳۳۲
- CASEL. (۳۲۳۲). Core SEL Competencies. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. Retrieved from

لوگو سازمان ها و نهادهای علمی، سیاسی و دولتی حامی معتبر هفتمین همایش ملی بیژن و هتر ها علمی علوم اسلامی و انسانی در عصر نوین

اگانت اینتا و ایمیل رسمی همایش جهت ارسال مقاله
Ghanonyar@YAHOO.COM ۰۹۱۰۰۶۳۶۰۰۲

۱۴۰۳/۱۲/۰۸
دانشگاه رازی - سالن همایش دانشکده علوم اجتماعی

جهت همکاری در برگزاری همایش با دبیر اجرایی تماس بگیرید:
خانم دکتر شهلا رضایی ۰۹۱۹۶۷۴۸۶۲۵

مدیر اجرایی همایش علمی ایران
 تحت پوشش خبری صدا و سیما